

журналістів щодо того, яким чином розпочати та закінчити інтерв'ю, в яку – конфліктно-кооперативну чи кооперативну – форму втілити фрагменти її основної частини, які та скільки при цьому використовувати етикетних формул, у цілому, як активізувати та налаштувати співбесідника на плідну бесіду. *Перспективою* роботи є дослідження ізоморфних та аломорфних рис конкретного мовного та мовленнєвого наповнення фаз етнічного інтерв'ю.

Література:

1. Беляева Е. А. Диалог аргументативного типа: когнитивные аспекты, структура, семантика, прагматика (на материале русских и английских текстов интервью) : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.20 / Е. А. Беляева; Тюменский гос. ун-т. – Тюмень, 2007. – 28 с.
2. Вакурова Н. В. Типология жанров современной экранной продукции [Электронный ресурс] / Н. В. Вакурова, Л. И. Морковкин. – М. : Институт современного искусства, 1997. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text3/08.htm.
3. Гапотченко Н. Є. Адресат комунікативної ситуації інтерв'ю та його складники (на матеріалі сучасної французької преси) / Н. Є. Гапотченко // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – Серія Філологія. – 2004. – Т. 7. – № 1. – С. 106–110.
4. Лукина М. М. Технология интервью / М. М. Лукина. – М. : Аспект Пресс, 2003. – 191 с.
5. Мельник Г. С. Основы творческой деятельности журналиста / Г. С. Мельник, А. Н. Тепляшина. – СПб. : Питер, 2008. – 272 с.
6. Мельник Г. С. Общение в журналистике: секреты мастерства / Г. С. Мельник. – СПб. : Питер, 2008. – 235 с.
7. Рубчак О. Б. Вплив соціокультурних чинників на просодичну організацію мовлення респондентів теле- та радіоінтерв'ю / О. Б. Рубчак // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – № 5. – 2008. – С. 421–423.
8. Станкевич-Шевченко А. Комунікативні стратегії інтерв'ю [Електронний ресурс] / А. Станкевич-Шевченко. – Режим доступу : http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Stankevych-Shevchenko.htm.
9. Шаповал Ю. Г. Телевізійна журналістика [Електронний ресурс] / Ю. Г. Шаповал. – Рівне, 2008. – Режим доступу : <http://on-libr.info>.
10. Відео-інтерв'ю з лідером гурту «От Vinta» Юрком Журавлем про Пласт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.plast.org.ua/news?newsid=9862>.
11. Знак оклику! [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/new/2013/02/21/scho_robtytu_postrazhdalym_pid_chas_shturmu_hostynnoho_dvoru.
12. Знак оклику! [електронний ресурс]. – Режим доступу : yevhen_marchuk_barykady_na_maydani_nezalezhnosti_mozhut_staty_pidstavoyu_dlya_zarprovadzhennya_nadzvychnoho_stanu.
13. Знак оклику! [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/program/2013/05/29/znak_oklyku_schodnya_vid_29052013.
14. Знак оклику! [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/new/2013/08/05/mykola_tomenko_tymoshenko_odrazu_vidkynula_propozyciyu_rokynuty_krayinu.
15. Окрема думка [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/program/2014/02/28/ihor_semyvolos_u_okremiy_dumci.
16. Сьогодні про головне [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/program/2013/04/08/sohodni_pro_holovne_vid_08042013.
17. Andrew Marr Show [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=ysvyf52x0Lk>.
18. Andrew Marr Show [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=bpDvliNmQdU>.
19. Andrew Marr Show [electronic resource]. – Режим доступу : http://www.youtube.com/watch?v=UTevt_ZXTPg.
20. Andrew Marr Show [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=TX0wzOF6eec>.
21. BBC Hardtalk [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=vhn9uA2OH14>.
22. BBC News [electronic resource]. – Режим доступу : http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/9727095.stm.
23. Breakfast with Frost [electronic resource]. – Режим доступу : <http://news.bbc.co.uk/hi/english/audiovideo/1956453.default.stm>.
24. Gillian Anderson – BAFTA Film Awards Red Carpet 2014 [electronic resource]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=Ng_UAgoPK4.
25. Harry Styles interview at the Burberry show [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=jpC1tdCVL4>.
26. Homo Sapiens [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/program/2013/07/31/homo_sapiens_vid_31072013.
27. Homo Sapiens [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvi.ua/program/2013/07/17/homo_sapiens_vid_17072013.
28. London Native English Speaker Interviews (Part 1) [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=Uvh6ra1gbjc>.
29. What makes a great student city? [electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=bN7yPXZ8KOK>.

УДК 811.111'371

О. М. Ботвінко-Ботюк,

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

САМООЦІННІ ВИСЛОВЛЕННЯ ПРЕЗИРСТВА

У статті здійснено спробу проаналізувати англійські самооцінні висловлення презирства. Самооцінне висловлення презирства розглядається як негативна самопрезентація мовця, його якостей і дій. Ці висловлення вербалізують негативну самооцінку мовця, яка є основним компонентом його Я-концепції. Самооцінні висловлення презирства складаються з таких структурних частин: предмет і об'єкт оцінки, які збігаються, предмет самооцінки і негативна самопрезентація. Характерними особливостями самооцінних висловлень презирства є емотивність і експресивність.

Ключові слова: самооцінні висловлення презирства, суб'єкт, об'єкт, самоповага, Я-концепція, негативна самопрезентація.

САМООЦЕНОЧНЫЕ ВЫРАЖЕНИЯ ПРЕЗЕРЕНИЯ

В статье сделана попытка проанализировать английские самооценочные высказывания презерения. Самооценочное высказывание презерения рассматривается как негативная самопрезентация говорящего, его качеств и действий. Данные высказывания вербализуют негативную самооценку говорящего, которая является основным компонентом его Я-концепции. Самооценочные высказывания презерения состоят из следующих структурных частей: предмет и объект оценки, которые совпадают, предмет самооценки и негативная самопрезентация. Характерными особенностями самооценочных высказываний презерения являются эмотивность и экспрессивность.

Ключевые слова: самооценочные высказывания презерения, субъект, объект, самоуважение, Я-концепция, негативная самопрезентация.

SAMOOTSINNI EXPRESSING CONTEMPT

The article is an attempt to analyze English self-evaluative utterances of contempt. The self-evaluative utterance of contempt is regarded as a negative self-representation of a speaker, his or her own qualities and actions. The investigated utterances verbalize a speaker's negative self-esteem, which is the main component of his/her self-concept. Self-esteem reflects a person's overall subjective emotional evaluation of his or her own worth. It is a judgment of oneself as well as an attitude toward the self.

People develop and maintain their self-concepts through the process of taking action and then reflecting on what they have done and what others tell them about what they have done. A self-concept is a collection of beliefs about one's own nature, unique qualities, and typical behavior. It is constructed and developed by the individual through interaction with the environment and reflecting on that interaction. This reflection is based on actual and possible actions in comparison to one's own expectations and the expectations of others and to the characteristics and accomplishments of others.

The self-evaluative utterances of contempt consist of the following structural parts: the subject and the object of evaluation, which coincide, the subject matter of self-esteem and negative mark of the self-representation. Characteristic features of self-evaluative utterances of contempt are emotivity and expressiveness. These utterances directly express the emotion of contempt.

Keywords: self-evaluative utterances of contempt, subject, object, self-esteem, self-concept, negative self-representation.

Постановка наукової проблеми та її значення. У межах антропоцентричного підходу до мовних явищ пильна увага лінгвістів звернена на висловлення негативної оцінки: Т. А. Крисанова (дослідження висловлень із негативною оцінкою адресата) [7]; Г. М. Кузенко (структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень негативною оцінки) [8]; С. В. Дорда (функціонально-семантичні особливості висловлювань каяття) [3]; А. А. Король (структурно-семантичні та когнітивно-прагматичні характеристики висловлення-звинувачення) [5]; Н. А. Одарчук [10] та І. М. Осовська [11] (структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні аспекти висловлень відмови); І. М. Рудик (комунікативно-прагматичні типи висловлень зі значенням незгоди) [13]; О. П. Черняк (структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень осуду) [15] тощо.

Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю сучасних мовознавчих студій на поглиблене вивчення комунікативно-функціонального аспекту мови, необхідністю аналізу висловлень негативною самооцінкою.

Об'єктом дослідження обрано англійські самооцінні висловлення презирства, а **метою** роботи є спроба їх семантичного аналізу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Усвідомлення людиною світу не зводиться до відображення лише зовнішніх об'єктів. Фокус свідомості може бути спрямовано і на самого суб'єкта, на його власну діяльність, його внутрішній світ. Таке усвідомлення людиною самої себе отримало в психології статус особливого феномена – самосвідомості. Самосвідомість – це здатність людини усвідомити саму себе, своє «Я», свої потреби, інтереси, цінності, своє буття і його сенс, власну поведінку й переживання тощо [2, с. 641]. Центральними компонентами самосвідомості є феномени саморегуляції, самооцінки, самоаналізу.

Самооцінка, як ставлення індивідуума до себе, формується поступово й проявляється як схвалення або несхвалення, ступінь якого визначається переконанням людини у своїй самоцінності, значущості [16]. Вважають, що самооцінка відображає ступінь розвитку в особистості почуття самоповаги, відчуття власної гідності й позитивного ставлення до всього, що входить у сферу її «Я» [12].

Узагальнюючи уявлення про самооцінку, І. С. Кон пише, що вона є спільним знаменником, підсумковим виміром «Я», який виражає міру прийняття чи неприйняття індивідумом самого себе, позитивне або негативне ставлення до себе, похідне від сукупності окремих самооцінок [4]. Самоцінка трактується як центральний компонент Я-концепції особистості, яка охоплює оцінку людиною себе, своїх можливостей та рис і місця серед інших людей [17, с. 313]. Вона є основою ставлення людини до своїх успіхів і невдач, до вибору цілей певної складності, тобто рівня домагань.

Процес самоідентифікації та структуру особистості досліджував З. Фройд. Згідно з його теорією, психіка особистості включає в себе три взаємодіючі компоненти – «Воно», «Я» (Его), «Над-Я» (Супер-Его) [14]. «Воно» є наймогутнішою сферою особистості, утвореною комплексом неусвідомлюваних спонукань, бажань, уявлень, імпульсів, тенденцій, які діють за принципом задоволення.

Для процесів, що відбуваються у «Воно», не існує логічних законів, тому в ньому можуть одночасно існувати протилежні імпульси, які під тиском принципу економії для розрядки енергії здатні об'єднуватися в компромісні утворення. У «Воно» відсутні будь-які оцінки, диференціювання добра і зла та існування моралі. «Воно» несвідоме й ірраціональне, а тому перебуває в постійному конфлікті з «Над-Я», в якому зосереджено моральні стандарти й заборони, вимоги до поведінки, вчинків і рішень Его-суб'єкта [17, с. 72]. «Над-Я» є продуктом культури, результатом досвіду індивіда.

Свідоме «Я» – посередник між «Воно» та зовнішнім світом. «Я» визначається як розсудливість, розумність і виконує функції впливу цього світу на несвідоме «Воно». Цей раціональний початок особистості здійснює контроль інстинктів і імпульсів [17, с. 350].

За З. Фройдом, «Я» намагається підкорити собі «Воно», а якщо це не вдається, то «Я» підпорядковується «Воно», створюючи тільки видимість своєї зверхності над ним. «Над-Я» також може панувати над «Я», виступаючи в ролі совісті або несвідомого почуття вини. Отже, «Я» немовби стиснуте в лещатах багатьох суперечностей. «Я», зазначає З. Фройд, перебуває під загрозою зовнішнього світу з боку клекотіння «Воно» й суворості «Над-Я» [14].

Самоцінка не є чимось даним людині й не властива особистості з самого початку її існування. Становлення самооцінки відбувається у процесі діяльності людини та її міжособистісної взаємодії. Механізм ідентифікації особистості (формування самооцінки) пов'язують, насамперед, із процесом уподібнення (співвідношення особистісних рис, поведінки тощо з установленими соціальними й іншими нормами), а потім виокремлення (здатність виділитися з групи, усвідомити себе цілісною та ціннісною особистістю). Самоцінка містить у собі як емоційне, так і раціональне зерно. Ідентифікація відбувається послідовно: від винятково емоційного сприйняття себе до усвідомлення свого місця у світі та співвідношення себе й інших [9].

На самооцінку впливають такі фактори: засвоєння суб'єктом оцінок інших людей; соціальне порівняння; самоатрибуція; тимчасове порівняння; смислова інтеграція життєвих переживань; рефлексія [16]. Самоцінка тісно пов'язана зі здатністю порівнювати себе з оточуючими й корегувати свою поведінку відповідно до їх реакції. Процес порівняння основний у формуванні самооцінки, яка у процесі розвитку інтелекту людини та здатності до абстрактного мислення, набуває чимраз більш непередметного характеру. Навіть будучи сформованою, самооцінка піддається безперервному впливу різноманітних факторів (соціальних цінностей, досвіду соціальної поведінки, самоаналізу, сприйняття іншими, зовнішніми даними), які проковкують її зміну [6].

У самооцінних висловленнях презирства суб'єкт і об'єкт оцінки збігаються, тобто презирство адресовано самому авторові висловлення. У цьому випадку презирство виступає як самооцінка. Завдяки самооцінці індивід має можливість значною мірою самостійно спрямовувати й контролювати свої дії. Самооцінка дає змогу осмислити закономірності рефлексивної діяльності суб'єкта в тих випадках, коли він виступає інтерпретатором своїх конкретних вчинків. Секрети явища самооцінки заховані, на думку психологів, у складному координуванні самоствердження і самоосуду [1, с. 107], коли особа, яка себе осуджує, критично ставиться до своїх дій, які вона вважає неправильними, поганими.

Самоадресні висловлення презирства спричиняють розпад особистості на двох ієрархічно нерівних співрозмовників, за З. Фройдом – на раціональне (свідоме «Я») та ірраціональне начало («Над-Я», несвідоме «Воно»). Проявляючись у мовленні особистості, «Над-Я» повчає, дає поради. «Над-Я», як зазначалося вище, слугує носієм моральних стандартів і виконує роль совісті, яка містить у собі заповіді й заборони, що регулюють життя людини як суспільної істоти, здійснює моральну цензуру її вчинків і прагнень.

Так, при вираженні презирства негативна оцінка йде ніби від вищої інстанції «Над-Я», яка втілює в собі розум, мудрість і адресується суб'єктові внутрішнього промовляння – oneself. У деяких випадках у ролі вищої інстанції може виступати розум, який відповідає за раціональну поведінку та вступає в боротьбу з ірраціональним, чуттєвим – серцем.

Незважаючи на різноманіття причин, які викликають внутрішній конфлікт, їх можна об'єднати у такі групи:

1) властивості, якості особистості. Наприклад:

Ass! Idiot! Wild boar! Dumb mule! Slave! Lousy, wallowing hippopotamus! Wilhelm called himself as his bending legs carried him from the dining room. His pride! His begging and feebleness! And trading insults with his old father – and spreading confusion over everything. Oh, how poor, contemptible, and ridiculous he was! (S. Bellow «Seize the Day») [18, с. 55].

Вільгельм негативно оцінює себе й обзиває лайливими словами через невдалу розмову з батьком, яка стала причиною його гіркоти та жалю;

2) дія/бездіяльність особистості, яка викликає негативну оцінку з боку «Над-Я». Наприклад:

«It's true,» Tommy whispered. «It was the first time. But it was the first important time. I did want it. Do you hate me?»

«Do I hate you? Why should I hate you?» Prew said, contemptuously.

«But you do. You're contemptuous of me. Aren't you? Aren't you? You think I'm evil.»

«No, you're the one that thinks you're evil. That's what I think. I don't think you're evil. I think you like to do anything you think is evil, the eviler the better, and the better you will like it» (J. Jones «From Here to Eternity») [19, с. 376].

Адресант зневажає себе, засуджує власну поведінку й намагається з'ясувати, чи в його товариша таке саме ставлення до нього.

Висновки. Отже, зазначені мотиви висловлень презирства до самого себе мають на меті зняти емоційне напруження, змінити самопочуття. Вони зумовлені прагненням зрозуміти себе, проаналізувати свої вчинки.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому вивченні гендерного аспекта англійських самооцінних висловлень презирства.

Література:

1. Вансяцкая Е. А. Невербальные компоненты коммуникации в английском художественном тексте / Е. А. Вансяцкая, Ф. И. Карташкова. – Иванов : Иван. гос. ун-т, 2005. – 152 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія / М. Й. Варій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
3. Дорда С. В. Функціонально-семантичні особливості висловлювань каяття (на матеріалі сучасної англомовної прози) / С. В. Дорда // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 23. – С. 51–54.
4. Кон И. С. Социология личности / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1967. – 383 с.
5. Король А. А. Висловлення-звинувачення у сучасному німецькомовному художньому дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Король Антоніна Анатоліївна. – Чернівці, 2007. – 237 с.
6. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – 7-е межд. изд-е. – СПб. : Питер, 2000. – 992 с.
7. Крисанова Т. А. Висловлювання з негативною оцінкою адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т. А. Крисанова. – К., 1999. – 20 с.
8. Кузенко Г. М. Структурно-семантичні та комунікативно прагматичні особливості емотивних висловлювань негативною оцінкою (на матеріалі англомовного художнього дискурсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Кузенко Галина Миколаївна. – Х., 2006. – 211 с.
9. Мухина В. С. Возрастная психология / В. С. Мухина. – М. : Академия, 1997. – 432 с.
10. Одарчук Н. А. Семантика и прагматика высказываний отказа в англоязычном художественном дискурсе : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н. А. Одарчук. – К., 2004. – 20 с.
11. Осовська І. М. Висловлювання-відмова : структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти (на матеріалі сучасної німецької мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. М. Осовська. – К., 2003. – 20 с.
12. Психология самосознания : хрестоматия / уклад. Д. Я. Райгородский. – Самара : Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2007. – 672 с.
13. Рудик І. М. Комунікативно-прагматичні типи висловлювань зі значенням згоди/незгоди в сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. М. Рудик. – Х., 2000. – 19 с.
14. Фрейд З. «Я» и «Оно» : [пер. с нем.] / З. Фрейд. – М. : Эксмо-Пресс, 2006. – 1040 с.
15. Черняк О. П. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень осуду (на матеріалі англо-мовного художнього дискурсу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. П. Черняк. – Чернівці, 2009. – 20 с.
16. Coopersmith S. R. The Antecedents of Self-Esteem / S. R. Coopersmith. – San Francisco : Freeman, 1981. – 279 p.
17. Психологічна енциклопедія / [автор-упорядник О. М. Степанов]. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
18. Bellow S. Seize the Day / S. Bellow. – N. Y. : The Colonial Press, 1973. – 118 p.
19. Jones J. From Here to Eternity / J. Jones. – N. Y. : Signet Books, 1963. – 818 p.